

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De kwetsbaarheid van de therapeut

maatschappij waar de druk van bezettingscijfers en onderbestaffing het kwetsbare kader vormt van ons mooie werk.

Cathy Van Gorp is klinisch psycholoog en systeemtherapeut, werkzaam als coördinator en groepstherapeut van de Bres, psychiatisch dagziekenhuis van AZ Groeninge,

Kortrijk en in een groepspraktijk. E-mail: cathy.vangorp@azgroeninge.be.

Literatuur

Ainsworth, M.D.S., & Bell, S.M. (1970). Attachment, exploration, and separation – Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development*, 41, 49-67.

Verbindend gezag – Naar een nieuwe vorm van autoriteit, gebaseerd op de principes van geweldloos verzet

Studiedag georganiseerd door het Lorentzhuis
[Haarlem, 18 april 2017]

Beatrijs Lens-van den Berg

Op het stadsschild van Haarlem staat *Vicim vim virtus*; moed heeft het geweld overwonnen. Met deze toepasselijke spreuk openen de organisatoren Hans Bom en Eliane Wiebenga, beiden klinisch psycholoog en psychotherapeut bij het Lorentzhuis, de studiedag in de sfeervolle lichtfabriek te Haarlem. De vraag hoe we vorm moeten geven aan gezag, leeft in onze maatschappij. De dag was dan ook snel volgeboekt en met aansprekende sprekers beloofde het een inspirerend treffen te worden.

Bom en Wiebenga namen de toehoorders in vogelvlucht mee in de ontwikkelingen van de afgelopen jaren. In 2005 was het Lorentzhuis de eerste die Haim Omer in Nederland introduceerde om te spreken over zijn baanbrekende methode hoe om te gaan met gewelddadig en destructief gedrag van kinderen en adolescenten. Sindsdien zijn er veel ontwikkelingen geweest rond deze methodiek, het geweld-

loos verzet. Vandaag zullen deze ontwikkelingen vanuit verschillende invalshoeken belicht worden. Binnen geweldloos verzet kreeg de hechtingstheorie een steeds duidelijkere plek. Wiebenga citeert in dit kader Martin Buber, die aan het begin van de vorige eeuw zei: 'De tegenpool van dwang is niet vrijheid, maar verbondenheid.' De naamgeving verschoof van 'geweldloos verzet' naar 'verbindend gezag', waarmee zowel de hechting en responsiviteit tussen ouder en kind (de verbinding) als het belang van grenzen en toezicht (gezag in de vorm van nieuwe autoriteit zoals beschreven binnen de methode van het geweldloos verzet) terugkomen in de naamgeving.

Paul Verhaeghe, klinisch psycholoog, psychoanalyticus en hoogleraar aan de Universiteit van Gent, hield een inspirerende lezing getiteld 'Van patriarchale autoriteit naar verbindend gezag'. Hij verbond de maatschappelijke ontwikkelingen in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw aan de problemen die we tegenwoordig tegenkomen in de opvoeding van onze kinderen. Het blijkt een illusie dat we zonder autoriteit kunnen. Leerkrachten, politie en politici kampen vandaag de dag met grote gezagsproblemen en er klinkt in onze maatschappij een reactionaire roep om sterke leiders en disciplineren.

Hannah Arendt gaf Verhaeghe inzicht in de structuur van autoriteit met haar essay *What is authority* uit 1954. Voorheen kende het westen een patriarchale samenleving, met God aan de top van de piramide. Omdat de grond van deze autoriteit (religie) is weggevallen is er geen weg terug. Autoriteit is driediepgen en altijd relationeel, aldus Arendt. Zij wordt verleend of toegerekend aan iemand (een gezagdrager) op grond van een bron buiten hem of haar. Er is vrijwillige onderwerping aan de gezagdrager.

Van docenten wordt tegenwoordig gezegd dat ze geen autoriteit hebben. Dat wordt gezien als individueel probleem van de docenten. Dat echter is pertinent onjuist, aldus Verhaeghe. Je *hebt* immers geen autoriteit, je kunt alleen autoriteit *dragen* als die jou verleend wordt door derden (ouders, maatschappij). Stellen dat docenten geen autoriteit meer kunnen dragen, zegt dus veel meer over ons maatschappelijke probleem met autoriteit dan over de individuele docent.

Bij Omer vond Verhaeghe een praktische uitwerking van zijn abstracte idee van nieuwe autoriteit. Kinderen worden tegenwoordig opgevoed door netwerken waarbinnen afspraken met elkaar gemaakt moeten worden. Er is een horizontale structuur, waarbinnen gezag aan elkaar wordt doorgegeven. *It takes a village to raise a child*. Deze verschuiving naar een horizontale hiërarchie is ook in het onderwijs nodig, opdat leerkrachten weer als gezagsdrager functioneren, gedragen door de *community*.

Omer, psychotherapeut, hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Tel Aviv en auteur van diverse boeken en publicaties, sloot naadloos aan op Verhaeghe. Hij sprak over zijn eigen ontwikkeling in de theorie van geweldloos verzet. Het concept *vigilant care*, waarover ook zijn boek *Waak-*

zame zorg (2015) handelt, kwam daarbij uitgebreid aan bod. Waakzame zorg betekent dat je als ouder laveert tussen (intensief) monitoren en loslaten, afhankelijk van hoe het gaat met jouw kind. Hij ging uitgebreid in op de provocaties van kinderen die ouders moeten weerstaan. Bijvoorbeeld: 'Jij bent de enige ouder die dit soort dingen vraagt.' Puberpropaganda, aldus Omer.

Het ochtendprogramma sloot af met een drietal ouderstellen die vertelden over hun ervaringen met verbindend gezag en geweldloos verzet. Het was mooi om te horen hoe ieder ouderpaar andere dingen had geleerd. Een moeder vertelde over de angsten van haar kind en over hun eigen angst als ouders om eisen en grenzen te gaan stellen. Zij liet daarbij de foto zien van een hoog gebouw met een duizelingwekkende diepte en vertelde hoe ze het gevoel had haar angstige kind over een rand te moeten duwen. De emoties waren voelbaar in de zaal, waar de aanwezigen ademloos luisterden.

Ziv Gilad opende het middagprogramma. Gilad is arbeids- en organisatiepsycholoog en was tot 2015 werkzaam bij de politieacademie van Tel Aviv. In 2014 promoveerde hij bij Omer op het onderzoek 'Constructieve strijd – geweldloos verzet van de politie in conflicten met burgers'. Met harde beelden van geweld tegen de politie in Israël liet hij zien onder welke immense druk de politie in Israël zijn werk moet doen. Bovendien is er wereldwijd een negatieve beeldvorming over de Israëlische politie. Die wordt gezien als een discriminerend en gewelddadig onderdeel van de overheid. Het doorbreken van geweldsspiralen vraagt om een andere *mindset* en veel volharding.

Onder andere een film over een ontruiming op de Gazastrook illustreerde hoe, door sensitief te zijn voor de waarden van

de ander en die met respect tegemoet te treden, onnodige escalatie voorkomen wordt. Ik vond het een indrukwekkende illustratie van de kracht van gewelddoos verzet.

Na Gilad kwamen vier regisseurs van de Top 600-aanpak van de gemeente Amsterdam aan het woord. Deze aanpak is gericht op 600 veelplegers van delicten met een hoge impact, zoals straatroof en overvalen. Een van de regisseurs vertelde hoe het werken vanuit verbindend gezag haar helpt om afwijzing niet als persoonlijk te ervaren en de boodschap 'ik zie dat je boos bent en mij wilt afwijzen, maar ik ben er en blijf mijn best doen' uit te blijven dragen.

Frank van Holen, psycholoog, gezinstherapeut, directeur hulpverleningsbeleid van Pleegzorg Vlaams-Brabant en hoogleraar aan de Vrije Universiteit van Brussel, gaf een overzicht van de wetenschappelijke onderzoeken naar de werkzaamheid van gewelddoos verzet. Er zijn positieve effecten, met name waar het gaat om afname van gevoelens van machteloosheid bij ouders. Uit pilootstudies is gebleken en dat er goede aanwijzingen zijn voor bewezen effectiviteit.

Van Holen werd opgevolgd door een leerkracht die vertelde over haar ervaringen met gewelddoos verzet in de klas. Zij durfde haar kwetsbaarheid te tonen en illustreerde haar verhaal met opgenomen interviews met kinderen. Tijdens haar presentatie kreeg ik de indruk dat het goed gelukt was om een gemeenschap met ouders, directie en het voltallige leerkrachtenteam rond deze klas te vormen. Maar ik had ook het idee dat er erg veel

verantwoordelijkheid bij de kinderen was komen te liggen en dat er onvoldoende relatie- en herstelgebaren geboden werden.

Omer sloot deze dag af met een lezing over gewelddoos verzet en de hechtingstheorie. Ouders moeten hun kinderen een veilige haven bieden (hun kinderen opvang kunnen bieden), een veilige basis scheppen (van waaruit de wereld ontdekt kan worden) en een ankerfunctie vervullen (als de kinderen zich op woelig zeegebied bevinden). Zij kunnen alleen een anker zijn als zij aanwezig zijn, grenzen stellen en autoriteit uitoefenen. Hoewel Omer niet veel nieuws vertelde was het een feest om naar zijn verhaal te luisteren. Het was doorzicht, doorleefd en doorspekt met voorbeelden en humor.

Hoofd en hart zijn tijdens deze dag aangesproken. Dat is knap aangezien we de hele dag moesten luisteren. Het Lorentzhuis heeft een waardevolle en evenwichtige studiedag georganiseerd die veel van onze collega's inspireerde in hun moeilijke werk met gezinnen die zijn vastgelopen.

Beatrijs Lens-van den Berg is gz-psycholoog en systeemtherapeut bij Molemann Mental Health in Huis ter Heide. Email: beatrijs.lens@molemann.nl.

Literatuur

Omer, H. (2015). *Waakzame zorg – Hoe je als ouders je kinderen houvast kunt bieden als dat nodig is*. Amsterdam: Hogrefe Uitgevers.